

République du Bénin
Centre National de Linguistique Appliquée
Commission Nationale de Linguistique Naténi
Société Internationale de Linguistique

BAÀTAMÁ PÒKÀTA

2: Pòkàta déèta

livret de calcul en langue Naténi, Tome 2

2ème édition 2013

Ceci est la 2ème édition révisée de ce livret de calcul, tome 2,
fait avec l'assistance technique et l'aide financière
de SIL Togo-Bénin

2ème édition, 2013 : (500 exemplaires)

© SIL (Bénin), équipe linguistique de la langue nateni

Dépôt Légal N° 6506 ; 1er trimestre 2013
Bibliothèque Nationale
ISBN : 978-99919-872-6-2

CETÁ KAÀN-NÀ

Kpémma yò: Yoñku pú káńtí daadí nicó. Kà kù de káńtí daadí nicó-dà, è yenì baàtamá pòkàdéètà mentà koò pú pàna, è yenì ti túmà pú dań fòma kpéetá.

Niyya weñni cghú yòkàma yòkàma-dà, è není yòkàma yòkàma. Memá-dà tee, yááma weñni ne yònà é n'káá-ma baàtamá híńka, ne yònà é mà n'cghú-ma yòkàma yòkàma.

Ti kpèi tá ne tuehèna yááma pàama-dà, é ne wekàna kpéńtada meheká ne de pú yeèkaà-sa sukú.

Tà pú kó ne bihòna baàtamá niyya weñni. Tà mu kó ne sáá-nà baàtamá tòhika píta meheká-dà.

Mìi tee-sá kà ti wònti é yahika déètà paápu, ti hòtá-ma kpémú-dà nìpa de dókàà sàma cecetá.

Ye kú híńka-dà ti té còhu-má ne tempàma nà ne tencí, k'yé teha kà mènhi tùn-hí-ní é n'káá coodí.

Kà Weèdi ne kóná!

baàtamá sudi sàma !

BIƆHÀMA CECEMÁ (DÈNTAMÁ 1)

Tuehènamá nà yakàdamá é sáá 1000

1) Tí kaàn-nà wehimú wààcì menci:

8,	16,	38,	57,	85,	99,	100,
112,	120,	189,	353,	444,	600,	711,
862,	905,	978,	999,	1000		

2) Wààta a àfàbètisèè àà cakú-sa k'à besí:

a.

39	93	493	943	430	394	403
934	439	940	390	49	904	

b.

785	58	850	578	85	708	857
580	758	805	875	770	507	

3) Tí d̀hà-nà wehimú wààcì menci, é cetá sàmònfá é dènta-nà sàfa:

120	168	57	33	49	825	942
620	445	912	729	504	303	208

4) K'à hèdà wààcì menci 3, 7 nà 5, ci fàcú yoo ci d̀óódi, a kó neé cì tukapa-á-ma ci t̀ocí é d̀étá wààwehimú kà mù ní m'péé é tódá 0 háá nà 1000 c̀hòka.

K'à ỳa miyá, k'á cì nókáná, é cetá-nà sàfa é dènta-nà sàmònfá. A kó neé tóó-ma wààfa fàcú c̀ku d̀óódi: 777, 7??, ???, ???...

5) Tí sùhìna-nà ye nàmòkà ní...

a. ...é n'haàkú tàka kànàhì kànàhì:

8	12
...	60

b. ...é n'haàkú tàka pùta-tadi:

70	280
----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

c. ...é n'haàkú tàka kòta kòta:

...	149	649	...
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

6) Wàhà-nà wehimú wàaci...

a. cìnùm, mènì pú tèi-cí 500:

... ..

b. ...ciyehì, kà cí n'wehi-nà 820 hádí é sáá 1000:

... ..

7) Wàwehimú mómumu-dà ti hù déhá-ma, ...

a. ...é neé déhá:

349 67 821 1000 43 735 280

b. ...kà ti déhá:

12 129 388 863 608 985 799

Hombíisá pú bòhu nà dekèti!

8) Bèmbèni m̀m̀óni-dà, wààfà menfà 2 nèhi-má wehimù memù kú mèhèkà? Kòta bèmbèni-dà, píta-dà, nkéè fàcù kú bèmbèni-dà:

- k̀ò̀nà déé nà màd́éé?
- k̀ò̀nà yehì nà píta nà màd́éé?
- k̀ò̀nà nù̀m̀ nà púd́éé nà màd́éé?
- k̀ò̀nà déé nà púd́éé nà màd́éé?
- púyehì nà màd́éé?

9) Cìdèè-dà yè h̀n-má:

- k̀ò̀hi hìnì nà ẁjka kàtàdi nà màcù còku mànù̀m̀?
- k̀ò̀hi hìnù̀m̀ nà ẁjka kàyehì nà màcù còku mànàhì?
- k̀ò̀hi hìẁoi nà ẁjka kàkòdi nà màcù còku màcù?
- k̀ò̀hi píta?

10) a. Fèn-fèmma baàtamá (a yudí meheká)!

7	+	8	500	-	50
6	-	3	300	+	200
12	+	9	750	-	100
20	+	40	220	+	40
19	-	5	53	+	20
22	-	7	86	-	10
100	-	35	1000	-	200
150	+	20	125	+	25
225	+	25	340	-	30

b. Tí tǔmá baàta ma kú bookú é sùhìna nàmòkà menkà:

+	6	9	14	35	97
6					
8					
10		19			
40					
25					
200					

$$10 + 9 = \boxed{19}$$

-	4	7	15	30	50
9			---	---	---
17		10		---	---
50					
90					
350					
500					

$$17 - 7 = \boxed{10}$$

11) Tǔmá deñta pà hǔ baàtamá kú bookú baàtamà memà: (K'à dúi-sá, k'à tón é dentá baàtamá pòkàta cecetá meheká pòkàfààku 33).

$$\begin{array}{r} 137 \\ + 242 \\ \hline 379 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 149 \\ + 235 \\ \hline 384 \end{array}$$

Beñ-nà:

335	542	142	313
+ 413	+ 250	+ 53	+ 679
-----	-----	-----	-----
-	-	-	-
...

12) A kó neé tuùna-á-ma ye kú còkù, é tuehèna
waàwehimú mu tòmú, bá kà mù hata mùdée.

1 2 3		3 7
+ 2 1 1		+ 4 2
+ 6 2		+ 5 8
-----		-----
3 9 6		1 3 7
	1 1 1	
	+ 2 4 7	
	+ 3 6 5	

	7 2 3	

Beñ-nà:

22	215	127	760
+ 36	+ 341	+ 242	+ 105
+ 141	+ 523	+ 313	+ 199
-----	-----	-----	-----
...
804	420	333	151
+ 83	+ 271	+ 460	+ 270
+ 171	+ 109	+ 206	+ 489
-----	-----	-----	-----
...

13) Tón baàtamá pòkàta cecetá pòkàfààku 34 híńka, é tùmá deńta pà hù baàta-má kú bookú baàtamà memà:

$$188 - 62 =$$

$$\begin{array}{r} 188 \\ - 62 \\ \hline 126 \end{array}$$

$$273 - 26 =$$

$$\begin{array}{r} 273 \\ - 26 \\ \hline 247 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 365 \\ - 178 \\ \hline 187 \end{array}$$

Beń-nà:

$$\begin{array}{r} 69 \\ - 57 \\ \hline \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 188 \\ - 69 \\ \hline \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 830 \\ - 355 \\ \hline \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 792 \\ - 447 \\ \hline \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 847 \\ - 568 \\ \hline \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 645 \\ - 158 \\ \hline \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 310 \\ - 125 \\ \hline \dots \end{array}$$

14) Còmò káá tímátika 90, é deńà é yeda ka meheká 25. K'yé tuèha-ní, k'ó tùmá yeda 15. Kàdee-dà ò kadí?

Pehàma còku

a. N yònà é deńà é tuèhena ò yedaà-ka weńni-dà, é déhá ka nùdi:

$$\begin{array}{r} 25 \\ + 15 \\ \hline 40 \end{array}$$

b. Kà n yà miyà, ká n deèda ò yedaà-ka nùdi ò de káá-ka kú meheká.

$$\begin{array}{r} 90 \\ - 40 \\ \hline 50 \end{array}$$

Pehàma	Baàtamá
a. Ò yedáà-ka nùdi: $25 + 15 = 40$	$\begin{array}{r} 25 \\ + 15 \\ \hline \end{array}$
b. Tìmátika mènkà ò kaá-ka: $90 - 40 = 50$	$\begin{array}{r} 90 \\ - 40 \\ \hline 50 \end{array}$

- Beń a còḡdi é pańá mahàmà memà!

Naàteńni dàkòḡdi nàmòka kàtaḡ meheká, ñte nìpa sáápu:

- Nàmòni cecedí: nìpa 25

- Nàmòni déèdi: nìpa 19

- Nàmòni taádi: nìpa 23

Pa biòhàma meheká, kà pàcḡ é n'sáá còhòka é wéí.

Ñte pà yòmpu:

- Nàmòni cecedí: nìpa 10

- Nàmòni déèdi: nìpa 7

- Nàmòni taádi: nìpa 5

É yídá, pa beéma daadí, kà nìi pàdéé pàdéé mójuka nàmòni weńni meheká. Nìpa pàḡḡ-dà déta nàmòni weńni meheká ye kú bennì?

15) Sàbi màa yedáà kabábííká 48 kányèńfa, 37 wèńku é yíi yeda 52 yohokú. Kabábííká kàḡḡ-dà ò yedáà-ma ye daadí

16) Sḡḡpó káá waḡḡpencí 150. K'ó ḡenà é yeda ci meheká 35. K'yé m'péé k'ó túmá deèda 63 ci meheká é yeda. Cìḡḡ-dà ò kadí?

17) Dàkòḡfíídí nìcḡnì káá nàmòka kàtàḡ, kà ka dākòḡbífíhí pee:

- cecedí yòn dākòḡbífíhí 57,

- kà déèdi kpééhí pee 71,

- é yídá, kà tḡádi meni yòn dākòḡbífíhí 45.

Ye dākòḡdi dākòḡbífíhí pee hìdεε-dà, hi weñni?

18) Pétàmu mùcḡmù pedà tàka 175. Kà tḡmú pedá tàka 248.

Kà tḡápu é pedá tàka 199.

Ye tònànà na tḡakà pedà tàka kàdεε-dà?

19) Bàkéè toó-ní yòka kàadi, kà kà pee wámíbíísá beéma 410.

K'ó tēni é denà yeda wámíbíísá beéma 45,

é yídá tḡmá yeda wámíbíísá beéma 163.

- Yòka wámíbíísá beéma màdεε-dà ò yeé-ma?

- Wámíbíísá beéma màdεε-dà ò kadí?

BIḢHÀMA DΞΞMA (DEÑTAMÁ 2)

**Wédáma nà totáma, é yídá díci kamámá nà ci
baàtamá é sḡá 1000**

⊙ ⊙ ⊙ ⊙

4 x 3

⊙ ⊙ ⊙ ⊙

= 12

⊙ ⊙ ⊙ ⊙

1) Deñta-nà wédáma ne biḡhàa-ma

baàtamá pòkàta cecetá meheká é

tódá 1 háá 5. Né tḡmá deñta 10 hḡ

wékàna-má kú bookú wḡḡfa tḡḡfa.

2) Baàta-nà feñ-feñma ne yudí meheká, ne dá wààta yè kòni-sa!

2x 3	4x2	5x5	4x4	5x4
5x10	2x8	5x6	3x9	2x6
3x 6	2x9	2x7	4x7	3x8

3) Sùhina nàmòni fùdi kpéèdi.

Né deñta è yò, kà 10 kó wékàna wehimú wààfa, ne kó heèda hécí-dà (0) é fà tùèhèna.

$$2 \times 10 = \boxed{20}$$

x	4	9	5	7	3	8
2						
5						
4			20			
3						
10						

N hùtà wààci n wédà-ci nà mà 5, ci wehimú hù deñta nà hécí wààfa-dà yoo mà 5.

Ba à t a m á y ò ò n c ó ñ t ì m a - d à !

4) N kàà dèn è yò: Kà wààci wehimú yà wehikáa-pu, yoo cì sùn dóódi, n kó neé cì bàta memà kú bookú-dà:

$$\begin{array}{r} 41 \\ \times 2 \\ \hline 82 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 62 \\ \times 3 \\ \hline 186 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 17 \\ \times 4 \\ \hline 68 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 43 \\ \times 5 \\ \hline 215 \end{array}$$

N yònà é paná yókàma-dà, kà n dá yetá n'dúì wìka n h̄j n'dúni-ka.

Cì nókáná cùcùdi pòkàta mēheká, cì yònà é n'yòm̄pu é n̄é cì bàta.

11×5	47×3	52×2	88×2	76×3	35×5
32×4	95×4	68×4	27×5	47×2	81×3

5) Tí bīcha wédáma mēmà dòn̄-ma panáma.

$$\begin{array}{r} 123 \\ \times 3 \\ \hline 369 \end{array}$$

K'yé n'yònà baàtamá wēni, n kó cedí baàtamá fàc̄j fàc̄j kú pesá-dà ①, é yíi tūyuna wìka ②, é dēnta nà k̄hi ③.

Códí wédámà mēmà nà s̄jntáma. N kó cedí nà fàc̄j fàc̄j-dà, k'yé n'yònà:

5x3 = 15.

$$\begin{array}{r} 143 \\ \times 5 \\ \hline 715 \end{array}$$

Ye w̄ni, ká n wà̄ta mà 5 ci f̄di, é s̄jntá mà 1 n dá dúì ma kpémú.

Kà n ȳda miya, ká n wédá wìka k'yé yònà: 5x4 = 20.

Ye w̄ni é tuèhèna ye mà 1 n cetà s̄jntà-ma, k'yé

h̄j 21. Ká n wà̄ta mà 1 é s̄jntá mà 2 é mà n'h̄j. É wédá k̄hi

5x1 = 5. Ye w̄ni, é tuèhèna ye mà 2 mà̀nù̀m h̄j̄nka, k'yé h̄j mà

7 ká n mà wà̄ta k̄hi f̄di.

Tòòma, kà n kpèi, n kó n'waàhu-ú-ma
 sǔntása béékú,
 kà n yè tùèhènà è yàa, kà n té yè kpíá.
 K'yé n'yònà:

$$\begin{array}{r} 143 \\ \times 5 \\ \hline 715 \end{array}$$

Beń a mónń é baàta:

$$\begin{array}{r} 142 \\ \times 3 \\ \hline \end{array}$$

...

$$\begin{array}{r} 212 \\ \times 4 \\ \hline \end{array}$$

...

$$\begin{array}{r} 120 \\ \times 5 \\ \hline \end{array}$$

...

$$\begin{array}{r} 408 \\ \times 2 \\ \hline \end{array}$$

...

$$\begin{array}{r} 316 \\ \times 3 \\ \hline \end{array}$$

...

$$\begin{array}{r} 479 \\ \times 2 \\ \hline \end{array}$$

...

$$\begin{array}{r} 241 \\ \times 4 \\ \hline \end{array}$$

...

$$\begin{array}{r} 172 \\ \times 5 \\ \hline \end{array}$$

...

$$\begin{array}{r} 392 \\ \times 2 \\ \hline \end{array}$$

...

$$\begin{array}{r} 135 \\ \times 5 \\ \hline \end{array}$$

...

$$\begin{array}{r} 175 \\ \times 4 \\ \hline \end{array}$$

...

$$\begin{array}{r} 361 \\ \times 3 \\ \hline \end{array}$$

...

6) Beńma

Tòntòmma pà 5 dehàà, kà bá mènèn dèè-ko é pańá
 daàka 31. Daàka kàdèè-dà pa weńni dehàà-ma?

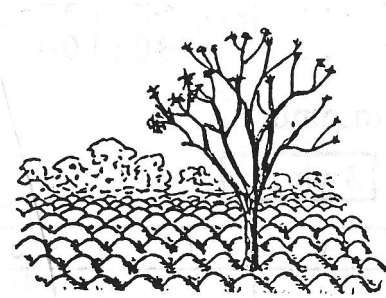
Pehàma	Baàtamá
Pa weńni dehàà daàka: 31x 5=155	$\begin{array}{r} 31 \\ \times 5 \\ \hline 155 \end{array}$

Baàta a pòkàta meheká beímmà memà-ní. A té denà téná nà wenòdi é neé baàta.

a. Nìpa múnà nùdi yotí tìnàhì meheká è péè dehú.

Ye múnámà ma nàhìkà, kà bá mèmà dèè é dontá cèndìti 18. Cèndìti tìdèe-dà, pà dontà-ma mema?

b. Kòmíni òcún kú yòbíímú mùtṛṛ meheká, pà kàn bá mìì dèè-sa meheká, nìpa 312. Mu tṛṛka nìku yòn pàdèe-dà?

c. Tòntòn-dòto òcún h́ dòòdi tòntòka 197 daadí nìcṛ. K'ó deha, é n'káá daàka kànùm. Tòntòka kàdèe-dà ò dòdi-má?

7) Denà é dehta pà pṛkú-ma kú bookú totáma é tódá

mà 1 háá nà mà 5. Dehta pà tùmà pṛkú-ma kú bookú totáma nà wehimú wàṛfa 10 a pòkàkpéntàda meheká.

Súhìna-nà nàmòkà menkà ní!

	24	36	40	8	32	28	16
: 4							

	18	27	15	30	21	12	24
: 3							

	15	30	45	25	50	20	35
: 5							

8) Baàta feñ-feñma totámà memà a yudí meheká:

Á deñta è yò pà hín baàtamá pòkàta cecetá meheká:

K'à kó totá wehimú wààfa còku 10, a yònà é deèda héci wààfa-dà ye wààfa hínka kyé n'yònà.

$$70 : 10 = 7$$

60 : 10 = ..	25 : 5 = ..	40 : 5 = ..
27 : 3 = ..	40 : 4 = ..	15 : 3 = ..
18 : 4 = ..	24 : 3 = ..	24 : 4 = ..
30 : 5 = ..	18 : 2 = ..	80 : 10 = ..

Mèe té pañá nàmòni menì kú totámà:

$$32 : 10 = \boxed{3 \text{ yk } 2}$$

	20	32	40	16	35
: 4					
: 10		3 yk 2			
: 2					
: 5					

9) A yònà é n'káà dèn è yò pà yò: Kà wààfa wehimú yà wehikàpu sàma, k'à koò pú kó neé fà totá feñ-feñma a yudí meheká, a yònà é hìmpú nà còku a yònà é yèè-ku-dà péé tenkà. A há pú yònà é cedí fàc̣ fàc̣ kú pesá é n'yònà a de hìmpú-ní tuehènamá nà yakàdamá nà wédáma pesá. A yònà é cedí nà wààfa mènfa ceekú-fa-dà ye wààwehimú.

Ñte yohènamá:

$$\begin{array}{r|l} 72 & 4 \\ \hline 32 & 18 \\ 0 & \end{array} \quad \begin{array}{l} \textcircled{1} \ 7:4 = 1, \text{ yè kaá } 3 \\ \textcircled{2} \ 32:4 = 8, \text{ yè kaá } 0 \end{array}$$

$$\begin{array}{r|l} 816 & 2 \\ \hline 1 & 408 \\ 16 & \end{array}$$

$$\begin{array}{r|l} 108 & 9 \\ 18 & 12 \\ 0 & \end{array}$$

Ye wehimú n kpèi totá-mu, kà mu wààfa cecefá kú wehimú pú tei Mènà fà tookú-fa, ye wòni n kó tóó-ní déèfà-dà é fà tákáná-nà é neé totá. Kà mii sùntà-sa ká n yè wàta déèfa kú f̀di.

Ci dà cùcùdi a p̀kàta meheká ci yònà é n'yòm̀pu, é beí é baàta a c̀̀di.

999 : 3	560 : 5	816 : 2	745 : 5
741 : 3	190 : 2	476 : 4	612 : 4
273 : 3	388 : 2	764 : 4	225 : 5

10) Beríma

Memat̀̀ c̀̀- ní nimbíhí 249, é t̀ni é hì totá s̀s̀ku o poòpa pàt̀di. Hìdeè-dà pa òc̀ kó n'káá-ma?

Pehàma	Baàtamá
Pa òc̀ kó n'káá: 249 : 3 = nimbíhí 83	$\begin{array}{r l} 249 & 3 \\ -9 & 83 \\ - & \end{array}$

Ma kú bookú-dà n yònà é t̀̀na-má é déta mahàmà memà kú c̀ci:

- a. Kamkánto òc̀n híúwà tànàna 248 é n'yòn naací ci 8. Naafá f̀c̀ kú hínka, tànàna nàdeè-dà ò híúwà-ma?
- b. Potanto òc̀n cóà tìmatì b̀̀ticí 125, cócóká kànùm s̀s̀ku. Cócódí nìc̀ yòn b̀̀ticí cìdeè?

c. Potanto òcòn káá tàka 1000, è há kpèi é kà hutá pîka kà 8 meheká. Píidi nìcú kó neé tãnta kàdeε?

11) Díci

	F.5	= fámka kànù̀m
	F.10 P.10	= fámka píta yoo: píta
	P.15	= p.10 nà f.5 = dífa píta nà kànù̀m
	P.20	= dífa púdéeé
	P.25	= dífa púdéeé nà kànù̀m
	P.50	= dífa púnù̀m
	K.100	= kàta
	K.150	= kàta nà púnù̀m
	K.250	= kò̀nà déé nà púnù̀m
	K.500	= kò̀nà nù̀m
	T.1000	= tò̀hìdi

12) Kaàn-nà, é wàhà-nà díci menci nà naàtehni!

35F	140F.....
15F.....	565F.....
40F.....	780F.....
5F	945F.....
275F.....	330F.....
1000F.....	625F.....

13) Díci cìdee-dà nìpà mèmpe káá-ma?

Wààta mì cì sáá-ma.

<p>Kòodo:</p> <p>.....</p>	
<p>Cìwampó:</p> <p>.....</p>	
<p>Dadí-Kadó:</p> <p>.....</p>	
<p>Yèṭṭkó:</p> <p>.....</p>	
<p>Wámpànò:</p> <p>.....</p>	

- Woò kú kréécí haṭà tɔpa kréécí?

- Woò kú kréécí yòn sàmónci?

14) Nùdi kam̀má sáàdi

- Tí kàn é n'hàakú F.5 kà̀nù̀m, é cedí F.5 pesá háá sáá K.100.

- Tí kàn é n'hàakú dífa P.10 píta, é cedí K.100 pesá háá sáá K.350.

- Tí kàn é n'hàakú P.25 kà̀nù̀m, é cedí K.100 pesá é sáá K.600.

- Tí kàn é denà n'hàakú P.50 nù̀m, é yàa n'hàakú K.100 é cedí K.100 pesá é táá sáá T.1000.

15) Bém̀ma

Sì̀màkúá dontà kà̀mpòta K.575, é kúú díi-fàaku K.500 kpéékú, nà K.250 díi-máadi. Cìdeε-dà pà k'òò téná-ma?

Pehàma	Baàtamá
Ò bodà-fa kú nùdi: K.500 + K.250 = K.750	K. 500 + K. 250 <hr/>
Pà k'òò téná-fa: K.750 - K.575 = K.175	K. 750 K. 750 - K. 575 <hr/>
	K. 175

Bén a mónn é pàná mahàmà memà:

a. Tàwènn nà ò poòpa-dà totà díci. K'òò mónn kpéécí yèè K.335, k'òò pop̀iku kpéécí m'pee K.295, é yídá k'òò potàntà̀nku kpéécí n'yòn K.245. Ye dífa wènni de pee cìdeε-dà?

b. Wonkà̀nn ne békú è yò: K'òò káá dífa K.860 è kó fà totá o bíhí hì 4, tàcú kó n'káá cìdeε-dà?

c. Cɛhipo káá dífa K.145 é fà kpèi nà F.5 díi-máàka cǔ̀̀di. K'ò fà pódà mɛma, F.5 díi-máàka kàdɛɛ-dà ò kó n'káá-ma?

d. Kànto taá kàadi, é taá dontá cǎ́nkpɛ-kòma dítidì òcǔ́ K.500, é yídá dontá tìmatì bǔ̀̀tìcì cìdɛɛ, kà yɛcǔ́ kú dífa yòn P.75. K'ó tǔ́má dontá nìmbíisaànahí, dífa K.150. K'ó n'kuntì-ní, é yèè pǔ̀̀mpìsì, é dontá hawèta kòma dítidìpa pàdɛɛ, k'òòcǔ́ kú dífa yòn K.100. Ò há de kɛhɛdi kǎ́nyɛ̀̀nfa kàadi è toó dífa T.1000-dà. Sámà ò kuntì yohokú è toó cìdɛɛ? (Nɛ yònà é ditá ye c̀̀ci kùcǔ́ kùcǔ́-dà).

16) Deɛtamá

- 10 c̀̀ku madéé hìn 20-dà.
 - 50 c̀̀ku madéé hìn 100-dà.
 - 20 yàhakú yòn 10.
 - 100 yàhakú yòn 50.
- Beń é déhá k'à k'ó nedá
- K.100 c̀̀ku màdɛɛ kó hìn cìdɛɛ-dà?
 - K.100 yàhakú yòn cìdɛɛ-dà?
 - K.500 yàhakú yòn cìdɛɛ-dà?
 - K.125 c̀̀ku màdɛɛ kó hìn cìdɛɛ-dà?
 - P.90 yàhakú yòn cìdɛɛ-dà?
 - P.75 c̀̀ku màdɛɛ kó hìn cìdɛɛ-dà?

BIŪHÀMA TAÁMA

Mà 6 háá mà 9 wédáma nà wààcí tóví
Deñtamá

Paá-nà wédámà memà ne nùdi meheká!

5×4

4×5

2×7

3×9

5×6

10×9

3×7

2×10

4×8

10×7

4×4

3×8

1) Taá-nà wédáma màkòò (mà 6) nàmòni, é mà biŷha é mà n'yáá ne yàma meheká.

$6 \times 2 = 12$

a. Dentáma

x	8	3	4	7	9	6	5
6							

b. Dóó-nà cùcùdi baàtamà memà, é mà bàta:

37×6

241×6

65×6

189×6

2) Tí biŷha-nà mà 7 wédáma

$7 \times 3 = 21$

a. Dentáma

x	2	5	6	9	3	4	8	10
7								

b. Yudí meheká baàtamá

3x6

2x8

7x5

7x 1

7x3

5x3

4x3

6x10

6x5

7x8

7x4

10x 7

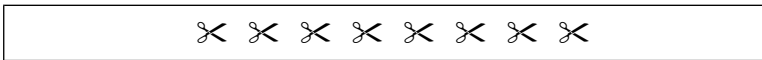
c) Beńma

a. Nkpeyó káá bíhí hì 7, é pà totá dífa kà bá mènèn dèè é n'káá K.125. Cìdeε-dà ò de káá-ma é pà totá?

b. Poòpa pà 7 ṭḥḥì bá mènèn dèè, tàka 48.

Tàka kàdeε-dà pa weñni ṭḥḥì-ma?

3) Tí bịha mà 8 wédáma

8 x1=8

a. Dentáma

x	3	7	9	2	8	5	6	10
8								

b. Doá ẉạc̣i menci cùcùdi é cì bàta:

108x8

8x94

8x67

113x8

8x125

8x89

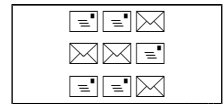
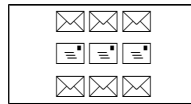
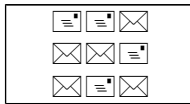
c) Beɓma

a. Bónó kóohí hì 8 wédà kóobíímú pî-mùdée mùdée.

Kóobíímú mùdée-dà ò káá-ma?

b. Bíhí hì 8 dontà dipú bá mènà dèè P.35 potaɓn òcɓ̀n pesá. Cìdɛɛ-dà ò tɔ̀ntà-ma?

4) Tí biɓha-nà mà 9 wédáma

$$9 \times 4 = 36$$

a. Dentáma

x	5	10	8	3	4	6	7	9
9								

b. Ye baàtamà memà kɔ̀nì-sà weɓni coó-dà? Kà mii pú coó-sa k'á yè d̀hà. Á n'yáá a kó n'wéní kà mènècì sɔ̀mù-ci, k'à té cì t̀èhèna é nèé sɔ̀kadá.

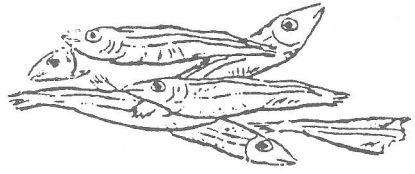
$\begin{array}{r} 82 \\ \times 9 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 67 \\ \times 9 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 45 \\ \times 9 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 109 \\ \times 9 \\ \hline \end{array}$
728	543	405	901

c) Beɓma

- Bàkèè taá kàadi kùnti dontá-pu. É t̀èi dontá nimbíhí hì 9, kà tàcɔ̀ kú dífa yòn P.45, t̀imáti b̀òótici cì 9 kà yècɔ̀ kú dífa yòn P.65.

Cìdɛɛ-dà Bàkèè dènà-ma é don o kùnti?

- Ménéako òcún h́ cęé
 weńtúuní meheká, nińbíhí
 57. Daàa kàwòì meheká,
 ò kó cęé nińbíhí hìdee?

BIỌHÀMA NÀHIMÁ

Mà 6 háá mà 9 totáma nà wàacı təcəí

Dentamá

50 : 10	15 : 3	9 : 1	27 : 3	36 : 4
35 : 5	24 : 4	30 : 5	12 : 2	45 : 5
14 : 2	20 : 2	32 : 4	70 : 10	16 : 4

1) Biọha-nà sáma totáma màkòò (mà 6) nàmòni é mà n'yáá sukú

a. Dentáma

	36	54	30	6	48	24	60
: 6							

b. Tí cì nókáná cùcùdi é cì bàta

246 : 6 496 : 6 378 : 6

2) Tí taá sáma totáma mà 7 nàmòni é mà biọha sukú

a. Dentáma

	35	21	56	42	28	63	49
: 7							

Yààdi nà ni tɔ̀di daàa kà 7-dà hɔ̀ kahá, ti toò-sa-dà kàyeèho. Kàyeèho daàka hɔ̀ n'tùn ka tɔ̀ka ti kà dɔ̀káama kú bookú-dà, nà yèka ti kà paa-ká. Menká-dà péé, naàteñni kamámá pòkàta meheká, pòkàfà̀̀ku 42 hí̀nka.

b. Beímma (A té kó téná nà wenòdi-dà é neé baàta)

- Namó yòn dàkò̀̀bíitá-dà. Ò kàdi é mahà é n'hɔ̀tà benní meheká, o muhipàma daàka hɔ̀ n'yòn 98-dà, kà tɔ̀di té neé yéntá-ní. Kàyehìpa pàdeε-dà ò kó neé muhipa-má?

- N kaàn é n'hɔ̀tà, yè kaá daàka 82-dà, kà benní kpíí, kà n wen-tɔ̀̀ Casó neé tèni n dɔ̀pu. Kàyehìpa pàdeε-dà nà daàka n tùmá yònà é ceí-ma k'ó neé tèni?

- Màsɔ̀̀ òcɔ̀̀n maá nàm̀̀ni n'̀̀o daapàmma é n'káá daàka 126 é nì yà. Pà dehàà kàyehìpa pàdeε-dà?

Mùyɔ̀̀-dà hɔ̀n totodí!

3) Biɔ̀ha-nà totáma mà 8 nàm̀̀ni sákù

a. Dentáma

	64	24	80	56	40	72	48	32
: 8								

b. Cì nókáná cùcùdi cóncoodí é neé baàta

712 : 8	368 : 8	544 : 8
280 : 8	672 : 8	448 : 8

4) Biðha-nà sákù totáma mà 9 nàmòni sukú

a. Dentáma

	45	90	72	54	18	36	63	27
: 9								

b. Pà bàtà é dètá-sà miì coó-dà? A kó dèhà miì pú coó-sa cýðdi-dà.

$$\begin{array}{r|l} 273 & 9 \\ 03 & \hline 3 & 30 \end{array}$$

$$\begin{array}{r|l} 883 & 9 \\ 63 & \hline - & 97 \end{array}$$

$$\begin{array}{r|l} 666 & 9 \\ 46 & \hline 1 & 75 \end{array}$$

5) Feñ-feñma baàtamá yudí meheká

28 : 7

24 : 8

81 : 9

64 : 8

63 : 9

35 : 7

42 : 6

72 : 9

32 : 8

18 : 6

49 : 7

48 : 6

6) Beñma

a. Poòò òcýn bènà cìdàaká 108 é kà totá bíhí hì 9. Bíitá tàcý dètá kàdεε-dà?

b. Nìpa pàkòò-dà kpèi dýòdi bàtàda kà ta pènci pee 456. Kà pà cì totá sásáku, òcý kó dýòdi cìdεε-dà?

c. Cìnhookó bíhí hìtaḡ mɔn màací dɔnkú, k'ó deèna dífa K. 825 é hì teepa. Bíitá tàcý kú tetebà-dící yeè cìdεε?

BIƆHÀMA NÙMMÁ

Wehimú wàací é tódá 1.000 háá nà 2.000

Tuèhemá nà yakadamá é tódá

1.000 háá 2.000 meheká

1.000 meheká, mà 1-dà tākù tòhìdi, héci mènèn t̄un-kó-ní k̄hi, héci déèdo píhí, héci t̄aako f̄ac̄ f̄ac̄ kú pesá. Kà n s̄kadà kam̄má meheká, w̄āwehimù memù-dà kó n̄é t̄una-ní:

		tòhèdi	kòta	w̄ini	f̄ac̄ f̄ac̄	Kà n t̄uèhèni f̄ac̄ f̄ac̄ tòhìdi meheká, kà n té f̄a t̄a f̄ac̄ f̄ac̄ kú bèmbèni, ye w̄ni è té kaàn è yò:
1.000+	1	1	0	0	1	tòhìdi nà màc̄
1.000+	2	1	0	0	2	tòhìdi nà màd̄éé
1.000+	3	1	0	0	3	tòhìdi nà màt̄āa
1.000+	4	1	0	0	4	tòhìdi nà mànàhì
1.000+	5	1	0	0	5	tòhìdi nà mànùm

Kà n t̄uèhèni píhí, kà n té taàa mìi k̄n̄i-sa

píhí hi nàmòni meheká é kaàn è yò:

1.000+	10	1	0	1	0	tòhìdi nà píta
1.000+	11	1	0	1	1	tòhìdi nà pí-màc̄

1.000+ 12	1	0	1	2	tòhìdi nà pîi-màdée
1.000+ 15	1	0	1	5	tòhìdi nà pîi-mànùm

	tòhèdi	kòta	wìni	fàcò fàcò	
1.000+ 20	1	0	2	0	tòhìdi nà púdée
1.000+ 21	1	0	2	1	tòhìdi nà púdée nà màcò
1.000+ 30	1	0	3	0	tòhìdi nà pútaà
1.000+ 50	1	0	5	0	tòhìdi nà púnùm
1.000+ 99	1	0	9	9	tòhìdi nà púwòì nà màwòì
1.000+100	1	1	0	0	tòhìdi nà kòta

Kà n tùèhèni kòhi tòhìdi meheká, kà n té
hì tàa hi tòhí pesá é kaàn é yò:

1.000+101	1	1	0	1	tòhìdi nà kòta nà màcò
1.000+102	1	1	0	2	tòhìdi nà kòta nà màdée
1.000+110	1	1	1	0	tòhìdi nà kòta nà píta
1.000+111	1	1	1	1	tòhìdi nà kòta nà pîi-màcò
1.000+154	1	1	5	4	tòhìdi nà kòta nà púnùm nà mànàhì

1.000+200	1	2	0	0	tòhìdi nà kòónà déé
-----------	---	---	---	---	---------------------

	tòhèdi	kòòta	wìni	fàcò fàcò	
1.000+225	1	2	2	5	tòhìdi nà kòónà déé nà púdée nà mànùm
1.000+507	1	5	0	7	tòhìdi nà kòónà nùm nà màyehi
1.000+775	1	7	7	5	tòhìdi nà kòónà yehi nà púyehi na mànùm
1.000+919	1	9	1	9	tòhìdi nà kòónà wóì nà pfi-màwóì
1.000+999	1	9	9	9	tòhìdi nà kòónà wóì nà púwóì nà màwóì
1.999+1= 2.000	2	0	0	0	tòhika kàdéé

Tòhi-kàdéé (yoo: tòhe-kàdéé) 1.999 yòn
 wààwehimú dèndèmu-dà tòhìdi cecedí
 hĩnka. Ye wòni kà ti tuehènà mà 1, ti
 dúti tòhìdi déèdi meheká-dà.

$$\begin{array}{r}
 \text{Mìi tee-sá:} \\
 1.999 \\
 + \quad 1 \\
 \hline
 2.000
 \end{array}$$

Yekà sukú:

Mìi kó neé a tempa-nà-sa kaammá meheká dà héé, a té paná muhipàfa tòhidi wààfa nà kòta kpééfá ye còhòka, ye wòni è té wààta:

$$1101=1.101 \quad 1316=1.316 \quad 1879=1.879$$

1) Tí kaàn-nà

1	10	100	1.000	1.001	1.010
1.100	1.111	1.112	1.200	1.250	1.285
1.300	1.325	1.400	1.475	1.500	1.550
1.555	1.600	1.660	1.700	1.707	1.800
1.888	1.900	1.909	1.990	1.999	2.000
200	20	2			

2) Wààta wehimú wààcí cìnùm kà ci wehimú é n'dóntà 1.200, é wààta tɔɔcí cìnùm kà menci kú wehimú é n'hatà 1.300 kpémú!

3) Cì dǎhà é cedí nà sàmòhfa é dehta nà sàfa:

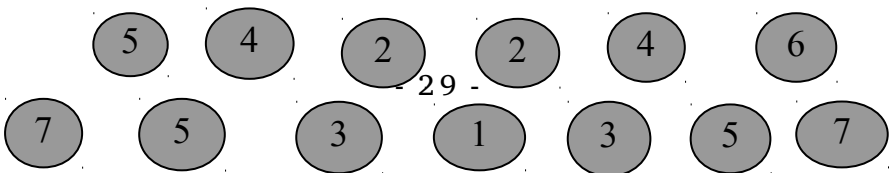
$$\begin{array}{cccc} 1.960 & 1.000 & 1.101 & 1.501 \\ 1.088 & 1.745 & 1.099 & 1.990 \end{array}$$

4) Kaàn:

- cecemá, é n'haakú tàka kòta kòta, é tódá 700 háá nà 2.000.

- déema, é n'haakú tàka píta píta, é tódá 1.010 háá nà 1.150.

- taama, é n'haakú tàdi nìcɔ nìcɔ, é tódá 1.970 háá é sáá 2.000.

5) Waàta mii kóó-sa:

1.200	1.201	1.207
1.380	1.381	1.384
1.525	1.527	1.531
1.990	1.995
1.643	1.646
1.879	1.883
1.794	1.796

6) Códí sukú é sùhìna ye nàmòni: Mmónyà-dà pà tùèhèni-ma?

1.100	1.110	1.120	10
1.205	1.210	1.215
1.325	1.350
1.550	1.600

7) Baàta a yudí mèhèká fèh-fèhìma

300+400	350+650	700+850
1.000+500	800+700	1.100+350
1.200+700	1.550+250	600+900
1.100+250	1.300+650	1.200+550

8) Códí sukú:

$$785 + 433$$

$$1.112 + 549$$

K'à kó yè dǎá

$$\begin{array}{r} 785 \\ + 433 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1.112 \\ + 549 \\ \hline \end{array}$$

éè bàta òte a

$$1.218$$

$$1.661$$

kó hìmpú:

Tí yè dǎá sukú, èè bàta é yó kaàn yè kǎnì-sa

$$1.100 + 899$$

$$634 + 1.250$$

$$1.042 + 820$$

$$215 + 341 + 523$$

$$120 + 760 + 1.118$$

9). Beńma

Sàbiyó híúwà péetanàna 1.521, tékìpa 382.

Tená nàdεε-dà ò híù-ma?

10) Cǎdí pà pǎkǎama kú bookú ye baàtamà:

$$1.285$$

$$1.720$$

$$1.303$$

$$1.416$$

$$- 164$$

$$- 318$$

$$- 285$$

$$- 555$$

$$\hline 1.121$$

$$\hline 1.402$$

$$\hline 1.018$$

$$\hline 861$$

Beń a mǎnń!

$$1.362$$

$$1.990$$

$$1.211$$

$$1.882$$

$$- 151$$

$$- 276$$

$$- 630$$

$$- 991$$

.....

.....

.....

.....

$$2.000$$

$$1.610$$

$$1.995$$

$$1.402$$

$$- 735$$

$$- 739$$

$$- 1.000$$

$$- 509$$

.....

.....

.....

.....

11) Wǎdí é dǎtá baàtamá mǎmà pú coó-ma (a kó neé tũhèna-á-ma mìi de kó n'sǎmù-sa).

$$1.255$$

$$1.100$$

$$1.313$$

$$1.528$$

$$+ 634$$

$$- 541$$

$$+ 679$$

$$+ 199$$

1 . 8 8 9

5 6 9

1 . 9 8 2

1 . 7 2 7

12) Βεΐμμα

a. Τοντωνμμα παδέε δωδι γέδι é n'káá:

- dacecedí pènci 442

- dadéèdi pènci 508

- dataáadi pènci 479

Pènci cìδεε-δà πα δωδι-μά ye daakà ka ταακà?

(K'à bàtà è γà k'á téná nà wenòdi!)

b. Dàκωδι νιζώνι kú meheká, πα kàn:

nàmòtaádi meheká: dàκωδibíhí 320,

nàhidí meheká: dàκωδibíhí 299,

nùmdí meheká: dàκωδibíhí 285,

kωdídí meheká: dàκωδibíhí 267.

- Dàκωδibíhí hìδεε-δà ye kó hìn-μά kà ti pèdà ταádi nà
nàhidí kpééhí?

- Hì yòn hìδεε nùmdí nà kωdídí meheká?

- Hìδεε-δà hi wen-wenni yòn-ma?

- Yenì, hì kaá dàκωδibíhí 1.135-δà sáadi.

Hìδεε-δà kóó?

BIQHÀMA KƆMÁ

Wehimú wàací é tódá 2.000 é sáá 10.000

Deñtamá:

- Kaàn!

356	1.356	1.200	1.700	1.007
1.070	1.770	1.777	1.995	2.000

- Cì dǎhà é cedí nà sàmónfa é deñta nà sàfa:

1.001	1.453	1.000	1.809	1.010
1.101	1.796	1.231	1.009	1.543

- Kaàn ye wàacì, é cì wàta nà wààwehimú!

- Tòhìdi nà kòonà tǎǎ nà púnàhì nà mànùm

- Tòhìdi nà kòonà déé nà mànì

- Tòhìdi nà kòonà nùm nà píta nà mànùm

- Tòhìdi nà púnì nà màyehì

- Tòhìdi nà kòonà wói nà púdée

- Cì dǎá cùcùdi cóncodí, é baàta:

349+716+538	1.748-319
1.279+646	1.811-1.070

Baàtamá tuɛhèni yááma-dà!

- Códí sukú

	tòhèdi	kòtá	wìni	fàcò fàcò	Kaàn:
2.000+ 1	2	0	0	1	Tòhi-kàdèé nà màcò
2.000+ 2	2	0	0	2	Tòhi-kàdèé nà màdèé
2.000+ 3	2	0	0	3	Tòhi-kàdèé nà màtṣa
2.000+ 10	2	0	1	0	Tòhi-kàdèé nà píta
2.000+ 11	2	0	1	1	Tòhi-kàdèé nà píta nà màcò
2.000+ 15	2	0	1	5	Tòhi-kàdèé nà píta nà mànùṃ
2.000+ 20	2	0	2	0	Tòhi-kàdèé nà púdèé
2.000+ 21	2	0	2	1	Tòhi-kàdèé nà púdèé nà màcò
2.000+ 100	2	1	0	0	Tòhi-kàdèé nà kòta
2.000+ 150	2	1	5	0	Tòhi-kàdèé nà kòta nà púnùṃ
2.000+ 500	2	5	0	0	Tòhi-kàdèé nà kòṃnà nùṃ
2.000+ 999	2	9	9	9	Tòhi-kàdèé nà kòṃnà wóì nà púwóì nà màwóì
2.000+1.000	3	0	0	0	Tòhi-kàtṣa (tòhika kàtṣadi)
	4	0	0	0	Tòhi-kànàhì
	5	0	0	0	Tòhi-kànùṃ
	6	0	0	0	Tòhi-kàkòì (tòhi-kàkòdi)
	7	0	0	0	Tòhi-kàyehì
	8	0	0	0	Tòhi-kànìì
	9	0	0	0	Tòhi-kàwóì
	10	0	0	0	Tòhika píta

1) a. Kaàn wààcì menci cùcùdi:

1	2	5
10	20	50
100	200	555
1.000	2.200	5.050
10.000	2.220	5.550

b. Kaàn menci cì dǎkáàmà:

3.245	3.820	3.955	4.210	4.840
6.150	6.620	7.400	8.830	9.000
9.190	9.530	9.845	9.990	10.000

2) a. Tí wàhà-nà wààcì cì tǔnkaàma ci tǔcì é n'haàkú tàka kòta kòta háá sùhina ye nàmòni. Kà ti yàa miya kà tí kaàn.

1.800	1.900				

b. Tí wàhà cì tǔnkaàma ci tǔcì é n'haàkú tàka púnùm é sùhina ye nàmòni. Kà ti yàa, kà tí kaàn.

5.850	5.900				

c. Tí wàhà cì tũ̀nkàama ci t̀ẁć í é n'haàkù tàka píta-píta.
 Kà ti ỳda miyà kà tí kaàn.

7.900	7.910				

d. Tí wàhà é n'haàkù tàdi nìc̀jú nìc̀jú, cì tũ̀nkàama ci t̀ẁć í.

9.095	9.096				

e. Tí wàhà é n'yèépù-ní è haàkù tàka 1.000. Kà ti ỳda kà tí kaàn:

9.879	7.879
....

3) Tukaná ye wààcì cì tũ̀nkàama ci t̀ẁć í nà ḱódifá, é cedí nà sàmóncí é deñta nà sàcì!

	2.688	5	
4.318		5.569	345
	9.130		7.114
8.743		4.317	3.545
	2.411	3.549	

BIƆHÀMA YEHÌMÁ

Tuehènamá nà yakàdamá 10.000 meheká
Deñtamá

- Kaàn waàwéhimù memù:

960	9.600	2.320	3.741	5.555	8.912
6.613	7.500	9.210	9.689	10.000	

- Waàta wehimú wàací cìnùm kà ci wehimú pú tèi 6.000!

- Waàta wehimú wàací cìnùm kà cí m'péeé 7.500 nà 10.000
còhòka!

- Waàta a àfàbètisèè àà cakú-sa k'à besí:

Tòhi-kàtaà nà kòcònà nùm nà púkòdì nà mànì

Tòhi-kànùm nà kòcònà déé nà púnàhì nà màwóì

Tòhi-kàwóì nà kòcònà yehì nà mànùm

Tòhi-kànì nà kòta nà púkòdì

- Kaàn, é bedí: 2.685 é sáá 2.710

é yídá bedí: 3.500 é sáá 3.525

1) Baàta a yudí meheká feñ-femà!

$2.000 + 3.000$

$4.200 + 300$

$8.100 + 1.900$

$4.000 + 6.000$

$5.900 + 200$

$7.250 + 250$

$5.000 + 1.500$

$6.700 + 2.000$

$3.150 + 2.000$

$3.800 + 1.000$

$4.800 + 1.200$

$2.500 + 1.500$

$6.400 + 2.000$

$7.100 + 1.500$

$4.900 + 1.100$

2) Códí sukú pà bàtà-ma kú bookú baàtamà memà:

$\begin{array}{r} 4.320 \\ + 2.154 \\ \hline 6.474 \end{array}$	$\begin{array}{r} 3.279 \\ + 1.542 \\ \hline 4.821 \end{array}$	<p>Pà h̄j mà bàta é n'yònà pà h̄n pà té baàta-má kú bookú-dà bihàma memà kahà-ma kú meheká.</p>
---	---	---

É cedí nà fàc̄j fàc̄j kú pesá, é yí tùna w̄ka,
é tùna k̄hi é dēnta nà tòhika. A h̄j dá yetá é n'dúì a kó
n'baàku è dúni-ci, èè cì n'tùèhèni.

- Beń a c̄j̄di!

$\begin{array}{r} 2.415 \\ + 5.574 \\ \hline \dots \end{array}$	$\begin{array}{r} 3.019 \\ + 4.927 \\ \hline \dots \end{array}$	$\begin{array}{r} 5.314 \\ + 3.668 \\ \hline \dots \end{array}$	$\begin{array}{r} 1.969 \\ + 8.027 \\ \hline \dots \end{array}$
$\begin{array}{r} 1.230 \\ + 6.945 \\ \hline \dots \end{array}$	$\begin{array}{r} 3.505 \\ + 6.485 \\ \hline \dots \end{array}$	$\begin{array}{r} 2.322 \\ + 3.878 \\ \hline \dots \end{array}$	$\begin{array}{r} 4.122 \\ + 5.878 \\ \hline \dots \end{array}$

3) Mée té códí sukú pà p̄kaàma kú bookú baàtamà memà!

$\begin{array}{r} 3.212 \\ + 2.324 \\ + 4.169 \\ \hline 9.705 \end{array}$	$\begin{array}{r} 1.283 \\ + 3.134 \\ + 4.655 \\ \hline 9.072 \end{array}$
--	--

- Dɔ́á-nà é baàta!

$$2.734 + 5.015 + 1.947$$

$$3.421 + 2.518 + 4.007$$

$$1.234 + 3.747 + 4.981$$

4) Baàta a yudí meheká feñ-feñma!

10.000–5.000	2.500–2.200	6.300– 600
7.000–3.000	1.900– 600	8.000–1.500
6.000–2.500	8.200– 400	10.000–2.500
3.500–1.500	7.100–1.100	5.000– 400
1.200– 700	5.400–1.200	6.200– 200

5) Códí sukú pà pakáama baàtamà memà!

$$\begin{array}{r}
 3\ 3\ 8\ 9 \\
 -\ 1\ 6\ 7\ 1 \\
 \hline
 1\ 7\ 1\ 8
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 7\ 0\ 8\ 9 \\
 -\ 2\ 9\ 6\ 1 \\
 \hline
 4\ 1\ 2\ 8
 \end{array}$$

K'yé n'yònà baàtamá

tòma weñni, a kó cedi

nà fàc̣ fàc̣ kú pesá-dà, é

yíi tùna wìka, é tùna

kòhi háá tòhika. A dá

n'dúì dúnáfa!

Beñ a c̣c̣di:

$\begin{array}{r} 6.913 \\ - 1.508 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 3.425 \\ - 1.915 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 7.682 \\ - 2.799 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 5.374 \\ - 1.481 \\ \hline \end{array}$
.....

$\begin{array}{r} 8.963 \\ - 5.157 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 4.235 \\ - 1.245 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 6.868 \\ - 6.572 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 9.500 \\ - 1.785 \\ \hline \end{array}$
.....

6) Beńma: Kòmínì ócḡn kú yḡbífímú meheká, pà kàn mu nìpa kà pà pee:

Yḡbífísá cecesa:	nìpa 987
Yḡbífísá déèsa meheká:	nìpa 1.231
Yḡbífísá taḡasa meheká:	nìpa 1.354
Yḡbífísá nàhisá meheká:	nìpa 1.027
Yḡbífísá nùmsá meheká:	nìpa 1.119
Yḡbífísá koḡsá meheká:	nìpa 1.317

Beé-kànùḡ meheká, kà pá tóní kaàn mu nìpa kà pà pee:

Yḡbífísá cecesa:	nìpa 1.093
Yḡbífísá déèsa:	nìpa 1.385
Yḡbífísá taḡasa:	nìpa 1.532
Yḡbífísá nàhisá:	nìpa 1.085
Yḡbífísá nùmsá:	nìpa 1.274
Yḡbífísá koḡsá:	nìpa 1.499

a. Nìi pàdeε-dà tùèhèna yḡbífísá bá mìi dèè-sa meheká beé-kànùḡ hínka?

(A yòna é n'yáá è yḡ, a kó hímá é déta-na wehimú mùdéé ceńsa, yakadamá meheká-dà. K'yé n'yòna yḡḡ-bífísá cecesa, ñte a kó hìmpú: 1.093 - 987 = 106)

b. Ye kòmínì nìku weñni de pee pàdeε-dà, k'yèe beé-kànùḡ mu pú kaḡa? Ye beé-kànùḡ kaḡa, kà pà hìn pàdeε?

(Á denà déhá yḡbífísá cecesa nà déèsa kú nìpa sápu, é yíi déhá taḡasa nà nàhisá kú nìpa, nà nùmsá nà koḡsá kú nìpa sápu, ye wòni é tóo ye wehimú mu taḡaka, é mù tùèhèna mu tḡḡmú é neé déta p'àà békú-sa.)

c. Nìi pàdeε-dà tùèhèna ye kòmínì meheká beé-kànùḡ hínka?

BIŪHÀMA NIÌMÁ

Wédáma nà totáma háá 10.000

Deñtamá:

- Baàta feñ-femà a yudí meheká!

3x9	8x5	6x7	9x4
-----	-----	-----	-----

10:5	16:4	48:8	24:3
------	------	------	------

4x4	36:9	70:7	54:6
-----	------	------	------

2x8	5x5	7x8	4:5
-----	-----	-----	-----

- Cì dǎá é baàta:

143x6	469x2	96x8	335:5
-------	-------	------	-------

328x3	774:9	207x4	972:6
-------	-------	-------	-------

137x7	854:7	864:8	984:4
-------	-------	-------	-------

1) Wédáma - yudí meheká baàtamá

50x4	100x6	20x30
------	-------	-------

C̀̀ci d́́ódi-dà a kó neé t̀̀ùna-má é pañá ye wédámà. A yudí meheká a kó neé-ma é paá tuehènamá

k'yé n'yònà: $50 \times 4 = 50 + 50 + 50 + 50 = 200$

T̀̀òma, a kó neé-ma é h̃n memà: 50×4 , é denà dúí

hécì-ní k'yé n'yòn: $5 \times 4 = 20$

K'à ỳ̀a miyà k'àá daàna ye hécí a cetà h́̀e-ko a

détà-sa h̃nka k'yé h̃n: $20 \quad 0 = 200$

Ma c̀̀òdi-dà, bá kà hécípa wehi. K'à bàt̀̀à è ỳ̀a, k'á kaàn pà sáápu é pà dàna.

K'yé n'yònà: 6x100

A kó denà hìn: $6 \times 100 = 600$

K'à yà miyà, k'à hɛ̀-ní ye hécípa pàdɛ́é, é tɛ̀ni daàna nà ye mà 6, k'yé hìn ye wòni 600 ($6 \times 100 = 600$).

K'à yèkaà miyà, a kó nɛ́ pàá-ma wédáma wèni bá kà ma waàwédáci yòn cìdɛ́é cìdɛ́é è dèhèni nà hécí.

K'yé n'yònà: 20x30

A kó nɛ́ denà díná-ma béékú ye hécípa,

é baàta: $20 \times 30 = 600$

Ye wòni àá nɛ́ daàna ye hécípa pa dɛ̀èdi

k'yé hìn: $600 = 600$

Béni é paaná ye baàtamà memà:

3x100

8x100

7x50

8x20

10x40

20x40

2x500

5x20

3x300

2) Totáma - yudí meheká baàtamá

Bémma:

- 100 meheká còku màdɛ̀-à a kó dɛ́tá-má 10, 20, 50?

Ñte a kó hìmpú é dɛ́tá p'àà békú-sa:

$100:10 = 10$

$100:20 = 5$

$100:50 = 2$

A kó nɛ́ dentá-ma é dɛ́há k'à pàà-sa coó nà wédáma, k'yé n'yònà:

$100:20 = 5$

è yáá: $5 \times 20 = 100$

Paá-nà ne cǔǔdi:

- Kòwà nùm meheká, còku màdèè-dà a kó neé déhá-ma 50, 100, 125, 250?

- Tòhìdi meheká, còku màdèè-dà a kó dètá-ma 500, 100, 125, 250, 200?

Totáma kà héci dentà wàaci

60:3

800:4

200:5

K'yé n'yòná a hǐmpú-ní wédáma pesá, a kó neé-ma é denà é díná béékú héci-pà-ní, ye wòni é hǐn: 60 :3 = 2

K'à yà miya, k'á tóó-ní ye héci-pa a cetà dínà-pa béékú é pà dàna nà a bàta é dètá-fa wààfa.

Ñte yè hǐmpú: 2 0 = 20

Ma kú bookú-dà a kó hǐmá tǔsà miì:

800:4 8:4 = 2 2 00 800:4 = 200

200:5 20:5 4 0 200:5 = 40

Beí a cǔǔdi!

80:4 300:6 560:7 150:5

140:7 350:5 240:8 360:9

Miì ceí-sa totáma meheká, kà wààfa a tookú-fa nà mènfa fà tookú-fa dentà nà héci-pa, a pú kó neé paná a hǐ hǐmpú wédáma pesá, é díná ye héci-pa béékú é neé yó pà tùèhèna.

A yòná cǔó héci-pa sáápu-dà, mènfa tookú-fa pesá, é tèni cǔó pà sáápu pà tookú-fa pesá.

Ye wòni k'ò pee òcǔ mènfa tookú-fa pesá, k'á ò dèda é mèè té tèni deèda òcǔ pà tookú-fa pesá. Kà pà pee pàdèé, k'á pà dèda é tèni pà dèda pà tookú-fa pesá.

K'à hìn mema è bàtà, a koò pú yònà é yó tuèha héci a dètà-sa.

Yohènamá:

$$600 : 20 = 60 : 2 = 30, \text{ ye wòni: } 600 : 20 = 30$$

- Beñ a còḡḡdi!

800:40	250:50	600:60	300:20
600:300	200:40	1.000:500	450:50
550:10	400:200	900:30	1.000:20

3) Wédáma, 10.000 meheká

Cóó sukú:

Wédámà memà kú meheká 1.234 x 3, 1.234-dà pà tonà-ma pà wékàni-fa, è tonà mà 3 wékànafá.

K'à kó baàta ye wédámà, a kó pàná pà hìn pà hḡ

hìmpú-dà baàtamá weñni , é cedí nà fàcḡ

1 2 3 4	fàcḡ: 3 x 4,
x	3 é tuùna wìka: 3 x 3 (+ 1), nà kòhi: 3 x 2
-----	(+ 1),
3 7 0 2	é deñta nà tòhika: 3 x 1.

A dá yetá é n'dúì dúnáci!

a. Cì dǎá é baàta a mónní!

4x2.316	7x1.382	6x 1.624	5x1.789
3x3.019	9x1.075	8x1.087	5x1.655
2x4.695	4x2.067	9x1.109	8x1.2046

BÀNTÀDA KḶN TA FḶḶKÚ NÙDI-DÀ

K'à kpèi paná wààcí cìdée cìdée kú wédáma, òte a kó hìmpú:
Yohènamá:

Hàkpáàsa yècú h́ n'káá hàkpáà-pencí 45. Hàkpáàcí píta nà
cìtaà kó n'yòn pencí cìdèè-dà?

Hàkpáàcí pîi-cìtaà kó n'yòn: 13×45 . Ye wòni k'á yè dǎá cùcùdi
è há baàta:

A kó denà é baàta é n'yònà wékànafá pee-má-dà fàcú:

$$5 \times 3 = 15$$

	1 3	K'á wààta mà 5 é dúná mà 1.
x	4 5	É yídá baàta: $5 \times 1 = 5$, ye wòni àá tuehèna
	6 5	ye dúnáfa 1, k'yé hìn 6, k'á mà wàta.
(+)	5 2	K'à yà nà menfa, k'á hìn mema nà déèfà.
	5 8 5	K'à wédà mà 4 nà mà 3 a kó déhá 12-dà.

Ye wòni é tèni h́atá 5 ní, é wààta 2 mà 6 f̀di, é dúná 1. É yídá
baàta 4×1 k'yé hìn 4, ye wòni è té tuehèna a cetà dúnà-fa, k'yé
hìn: $4 + 1 = 5$.

K'á wààta ye mà 5 ní mà 2 c̀nkamá, è há kótá kódifá ci f̀di, é
cì t̀èha ci t̀ocí.

Òte yè k̀ni-sa: Hàkpáàcí 13 káá hàkpáà-pencí 585.

b. Tí baàta-nà!

32	54	42	79	27
x 13	x 27	x 61	x 35	x 52

- Kà wààfa pà wékàni-fa toó wààcí cìtadi,
 a hìmpú-ní cìdée pesá, ma cùùdi-dà.
 Á wédí-ma sáàdi, é cì n'ókàni sukú.

Ñte ti toòpu: 135 x 25:

<p>a.</p> $\begin{array}{r} 135 \\ \times 25 \\ \hline 675 \end{array}$	<p>b.</p> $\begin{array}{r} 135 \\ \times 25 \\ \hline 675 \\ (+) 270 \\ \hline 3375 \end{array}$
---	---

c. Beń a cùùdi!

$\begin{array}{r} 143 \\ \times 12 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 245 \\ \times 31 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 176 \\ \times 23 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 298 \\ \times 18 \\ \hline \end{array}$
---	---	---	---

d. Beńma

- Pà kpèi é híúwá tená-dà, àá nà nókáná naací 108. Naafá fàcú kú meheká, nìi kó neé kaàn tená 55-dà. Tená nàdεε-dà ye naaci weñni káá-ma?

- Potanto òcùh sùnà kónceeka kónce-taàcí 24. Yècú há tãhni kónceeka 12-dà. Kónceeka kàdεε-dà ye pooò káá-ma?

- Bíó cówà dèmúnyáhicí cócóká 22, kà cócoodí nìcú yòn dèmúnyáhicí 18. Dèmúnyáhicí cìdεε-dà ò cóò-ma?

4) Totáma, 10.000 meheká

Yohènamá:

Yotí tìcòtì kú dákòbìhí wehni yòn 2.349, è totà totà nàmòka kàwòì meheká. K'yèè nàmòka dákòbìhí totà sàsáku, hìdèè-dà ti kó n'káá-ma bá mènì dèèdi meheká?

Ye baàtamà mehekà, 2.349-dà pà tonà-ma «pà tookú-fa», è yún mà 9 ní, «totáfa».

Cì dǎá é baàta!

A kó denà tódá pà tookú-fa meheká fàcò-dà, ye cecefà. Kà fa wehimú pú tèi mènfa fà tookú-fa, ye wòni k'á táká cìdèé é neé totá k'yé n'yònà: 2:9 yè pú cédí, ye wòni k'á tóó-ní dèèfa mènfa fà tùn-fà-ní é tuèha, k'yé hìn: 23:9 = 2, k'yé sǔntá 5, k'á mà wàta ye 23 fòdi, é tǔmá tóó-ní mènfa tùn-fá ní é fà tuèha k'yé hìn 54.

2	3	4	9	9	K'á baàta 54:9 = 6, k'yé sǔntá 0.
5	4			261	Ye wòni é tuèha-ní ye dèndènfà, k'yé hìn
				9	9. K'á baàta 9:9 = 1, yècèè pú sǔntá.

Nàmòni wehni yòn dákòbìhí 261.

a. Cì dǎá é baàta!

3.563:7	8.235:9	4.328:4	7.376:8
5.785:5	5.472:6	6.123:3	9.863:7

b. Mahàma

Pà totà sàsáku heèka kànì, mósóci pîka 4.096.

Heedí nìcò kpéeká yòn kàdèè?

BIÐHÀMA WŌÌMÁ

Dící baàtamá háá t.10.000

Deñtamá

- Yudí meheká baàtamá

3x9	10x20	3x50	72:8
5x150	200:4	56:7	300:2
4x100	5x6	500:5	450:3

- Cì dǎá é baàta a cǔǔdi!

1.255x4	3.696:6	7x843	12x134
2.308:4	8.176:8	23x59	7.585:5

- Ti yǎa yáápu díi-yǒkací nà díi-faàti kamámá pàama nà ci baàtamá háá é táá sǎá t.1.000.

Hákà, k'à kpèi dontá kùdáàna yòm̀p̀ù, yè h́ù nà m'békú díísààci-dà, yoo díi-faàti menti:

2.500 frs
= tòhi-kàdéeé nà kò̀nà nù̀m
= t.2.500

5.000 frs
= tòhi-kànù̀m
= t.5.000

10.000 frs
= tòhika píta
= t.10.000

- Kaàn-nà dící ne kpèkaàma háá t.10.000 !

Beímma

- T.2.500 meheká, còku màdeε-dà a kó neé déhá-ma k.500 díi-faàti? K.100 díi-máàka?

- T.5.000 meheká, a kó neé déta t.1.000 díi-faàti còku màdeε-dà? K.250 díi-máàka còku màdeε-dà?

- T.10.000 meheká, còku màdeε-dà t.1.000 díi-faàti yòn-ma? K.500 kpéetí yòn-ma?

– Dící cìdeε-dà ye nìpà mèmpa káá-ma pa weñni?

<p>Nkpeí: t.</p>	
<p>Bónó: t.</p>	
<p>Hàdo: t.</p>	
<p>Peemó: t.</p>	

MAHÀMA:

1) Mankpencó dontà kùdáàna nà 3, kà mùcǔ kú díci yèè

t.1.100. K'ó nà tanà kpáápu, é tèi kà pà yò ó bodá kpááma díci

t.2.200.

K'ò de toó t.10.000 faàku è don o kùdáàna é yò boó-nà na kpááma díci, cìdeε-dà k'òò n'kadí?

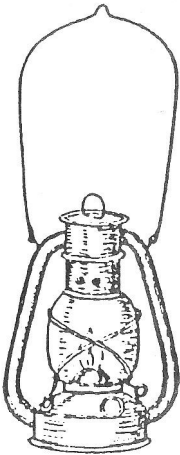
2) Kamkánto dontà dídíti bádíci 12, kà kùcǔ kú díci yòn k.675.

K'ó yídá bodá ci toóma díci k.250.

Díci cìdeε-dà ò dii-má?

K'ó deèda t.5.000 díi-faàku, nà t.2.500 kpéékú, nà

t.1.000 kpéékú é kǔǔ. Cìdeε-dà pà k'òò téná-ma?

3) Potanto yedáà kónceèka 54, kà nìcǔ kú dífa yòn p.35. Cìdeε-dà o díci wènni yòn-ma?

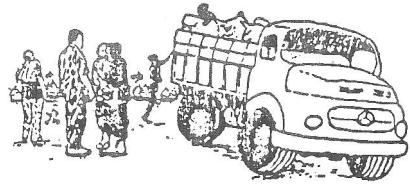
4) Sàbi dontà tóhòka bookú o bíitá bá mènà dèè, kà hì pee hì 4. Kà ka díci wènni yeè t.5.600, tókédi nìcǔ kú dífa yòn cìdeε-dà?

5) Kupapó yedáà kààdi meheká, tàka dífa k.850, nòka dífa t.1.275 nà tìmátika dífa t.2.050. K'ó taá dontá hawèta kòma dífa k.500, kòma mómmá dífa t.1050, cená dífa k.225.

O cónti-fa yòn cìdeε-dà?

6) Sòdikúá dontà o tomú tǔmbídìpa kà k.125 kpéepá yòn 25, kà p.10 kpéepá yòn 17, é yíi kà p.75 kpéepá yòn pà 8. K'ó heèda t.5.000 faàku é bodá. Cìdeε-dà pà k'òò téná-ma?

7) Kúnti dící-dà yòkànì Sénkú kààdi meheká. Kà Çasipo é yíí-ní Tàncèdi, kúnti dompú Sénkú kààdi nà dífa t.3.250. O dɔ̀dò-dà fà n'òò kɔ̀, k'òá kpèi é cóníti fa meheká. K'ó denà é deèda fa meheká, é dáá dawéèku, taáma nà tóníma t.1.100. K'ó tòi, ñte é don-sá:

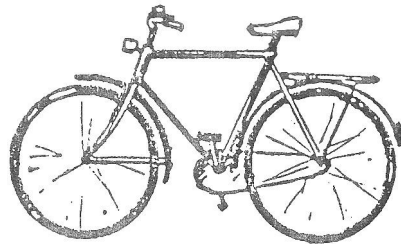
Numbíhí k.875, nîka k.350,
yoñhi k.450, tɔ̀sa tɔ̀sa k.720.

Çasipo kó cɔ̀nti-dà? (Á m'baàku cìdée cìdée é yó yàa!)

8) Namó yíti básínkàamá n'òò pòò, è kódí Paakú. Pa hɔ̀hí Bókòno nà Paakú, p'èè dádì niì-yudí t.3.500-dà. (Bókàno nà Náatinkú t.1.000, é yíí Náatinkú nà Paakú t.2.500). Kà Namó menn peha t.7.200. Pa dífà kó tòi-dà pa dawéèku dááma? Kà pà kahá cànku, ò pú paà yàma é peha dífa pà kó n'yon-fá còku. Kà pá tòi Náatinkú, é dii pa dèèdi k.650, kà pá tañta pà pèheká dící k.375.

Namó de yònà é peha cìdèè-dà pa cànku dífa?

9) Kùàko-dà yeé kónceèka kàyeèho nà kàyeèho, è kpèi dontá o sañta tàdi. Pà yedí ye sañta tàdi t.1.800-dà. Háka, o kpànci menci yɔ̀n kàyeèho meheká kónceèka 16-dà, k'ò té yeda kà-4 dífa k.100, k'ò naàma kpééfá té n'yòn k.100.

- Ò hɔ̀ híná cìdèè-dà kàyeèho meheká o máa-sañ-tàdi kpémú?
- Kàyehìpa pàdèè-dà ò kó paá-ma é nèé nì dontá?

10) Pà kpèi pàná naàteñni pòkàhi-dà, kà hi pòkàfààti kó n'yòn 18.

Ñte ye pòkàfààku kùcǔ kú díci kó n'yòma:

- Kà hì kó m'pee pòkàhi 1.000, pòkàfààku kùcǔ dífa kó n'yòn p.18-dà.

- Kà hì kó m'pee 500, pòkàfààku kùcǔ kú dífa kó n'yòn p.23.

- Kà hì pee 250, kà kùcǔ dífa n'yòn p.28.

Détá-nà pòkàta bá mènà dèè díci kó n'sáápu!

11) Yè̀tǔkó pú nɔn è kà̀n sukú, k'yè há bá síika nà baàtamá. Ò káá kóohí-dà nà kpà̀nci, è yè kà̀n yè̀dèé yè̀dèé. Niiya yè̀dèé kàmma yòn wìni-dà:

- kóohí béka: daahí yòn wìka 37-dà,

niihí nà kóo-bíímú, wìka 49,

- kà kpà̀nci yòn wìka 55.

Ò tempa-nà k'ó déta o kóohí sááma, n'ò kpà̀nci!

*12) Yè̀tǔkó káá díci-dà è cì kà̀n cìdèé cìdèé, menfà nà fa poodò, menfà nà fa poodò. O kàmma dè̀ndèma, ñte ò déhà-ci:

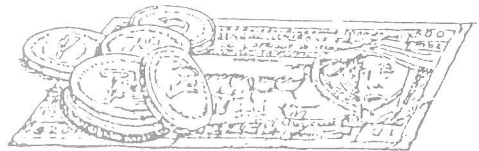
- p.50 kpééci yòn wìka 37

- k.250 kpééci yòn wìka 7

- k.500 kpééci yòn wìka 2

- p.25 kpééci yòn wìka 3

Ò tempa-nà k'ó yáda o díci sáápu.

*13) Dòhàkúá dádi pòpòdi, è tónkú nipa, è pà tani díci. O nìi tódama weñni, k.125-dà ò hǔ tahta-má. Weñtúní weñni, ò yònà teè-ní pòpòdi yañn t.1.300-dà. O kò̀ma díci weñtúní hǔ yèè t.1.225-dà.

a) Cìdeε-dà ò deεna-má o pòpòdi kpémú weñtúní?

b) Weñtúní meheká, k'ò hèdà nìpà 37, cìdeε-dà kó n'héé o kpééfá?

*14) N'kpeí hínà dífa t.10.000 è ceí-nà o bíhí dākòdi tómmá.

O tàcú kódí nàmònumtí-dà, tòta

nàmòtaádi. Nte ò yònà é don-sá weñni

o bíhí hi déèka:

-Pòkàhi hì 5, kà hi pòkàfàti n'yòn 50.

Tàcú kú dífa yòn p.95-dà.

-Pòkàhi hì 5, kà hi pòkàfàti n'yòn

100. Tàcú kú dífa yòn k.150-dà.

-Bííkpa pà 9, òcú kú dífa yòn p.60.

-Kèdèyòpa pà 2, nà àwàsidi nìcú, nà kédéèpa, ye weñni dífa yòn k.615.

-Wàaci kpíci, nà mìi séhú-sa kèdèyòpa, nà tòsa tòsa k'yèe weñni díci yòn t.1.400.

K'òdo yudí n'naa ye kú benní, k'ò pú kó dontá hi kàkípa nà hi pèheká. Hà nte bíitá bá mènà dèè kú nàmòni dífa ò yònà é bodá-fa: t.1500.

a) Ò kó deεna cìdeε-dà é dontá nà, ye bíhí hi déèka neñti?

b) Cìdeε-dà k'òò súná k'ò dontá mìi kú wènni?

(Ne yònà é denà déta ò dènà-ci dà é don o hi déèka neñti. Kà ne pú kó neé baata feñ-feñma ne yudí meheká ye baàtamà, k'á né mà dɔá é mà wédá. Né wédí cì deá ci tɔcì hínka sukú (fàcú fàcú, wìka, kòhi nà tòhika ye tòsa hínka). Kà ne yòda mema kà né yè tùèhèna ye tòsa).

*15) Naàtènni dàkòbìfíhí hìcòhì pee 20, è káá botá, nà kpànci cì 5. Pa kpèi yeda-sá-dà é don nà pa pòkàhi, nà pa waàpenci é yó boó-nà mènè kó pa bihàna-kó. Bá mènè dèè-ko pòkàhi díci kó yèè k.325, kà waàpenfa fàcò kú dífa yòn p.50. Mènè kó pa bihàna-kó, kà p'òò bodá t.2.000.
 K'yè yònà pà yedàà kpànfà fàcò k. 745, cideε-dà pà kó yeda-má ye botá, kà pa dífa tòi?

*16) Σερό μακάα δονκού, è yò: ò pú kódí dòkòtòòku, dífa kós.
 K'ó kù tanà nànnànti kpípu, é tòi kà pà yò:
 ó kòú kóohí hìdée nà dípécí. K'ó yè kòú, kù pú yà.
 K'ó taá páaku tókú, kà p'òò béka botá nà naama,
 k'ó yè kòú yècèè pú tòn. K'ó tuùta tǎákó pesá, kà p'òò béka kóohuεtá nà dífa tòhe-kàdée, yècèè pú tòn.
 Háka, dòkòtòòku pà de ò békáa t.5.225-dà, k'ò yò dífa kós. Kà kótadá tàcò kú dífa yòn k.850, kà botá kpéécí yèè t.4.500,
 déta-nà Σερό
 yeèè dòkòtòòku
 díci é còhà-cí
 hòta.
 Ò naá-dà?

*17) Nii òcòh yíi Kàyeñ, é taá Náatinkú kàadi taakú, è toó yòka píidi nà mósí píidi. O hòhí meheká, ye niyà taakú pú nadi.
 Nte ye díci yòma, o hòhí kàadi nà Náatinkú kpéedí:

Caabeédi:	Kàyeń yotí meheká:	Náàtĩnkú kàadi:
yòka pái òcǔ	k.175	k.375
móóci pái òcǔ	k.150	k.295

K'ó dáá dawéèku o mónń n'ò pĩka t.1.800. K'ó t̃ei yeda yòka páipa 15, móóci páipa 12.

- K'ò yè yedáà Náàtĩnkú, cidee-dà kó cǔná, dící ò de kó yè yeda o yotí meheká é déhá-ci?

- Yè sà-dà ó n'kòdì náàtĩnkú è yedí?

*18) Poòpa pàdéé-dà yeé niyya bookú, pà dící há pú sáá. Nte pà yeé-sa nà ye dící:

Pà yeé-sa:	Poecedó dící:	Podéèdo dící:
t̃ĩka tònkòdò	p.95	k.125
yòka tònkòdò	k.105	k.150
tìmátì bòótisa yècǔ	p.75	p.95

Daàa kàtaḡ meheká, nte pà yekáama:

Yedà-sa:	Poecedó:	Podéèdo:
t̃ĩka tònkòdòpa	25	13
yòka tònkòdòpa	12	8
tìmátì bòótici	20	14

Wodà kó cóñti nà o t̃òo ye yedàmà mehekà?

*19) N̄te yotí tìcɔ̀tì kú t̄antaàka díci, k'à kódi ka béka c̄anku:

Kàyeñ nà Náat̄inkú: k.850

T̄anc̄edi nà Náat̄inkú: t.1.000

Náat̄inkú nà Paakú: t.2.500

Paakú nà Nìkì: t.1.500

Bàkàpòdi (Sénkú) nà T̄anc̄edi: k.500

Détá-nà, kà nìpà mempà díci kó pà t̄ah̄na pà kódi-sa!

Pa yèka	Yotí pà yî-ti	Pà kódi-ti	Dífa pà toó-fa
Sám Bénó	Bàkàpòdi	Paakú	t.4.000 n'òo dimá kpééfá
Bàkéèyo	Kàyeñ	Nìkì	t.5.000, o dimá dífa kóó ye mehéká
Bíó	Nìkì	T̄anc̄edi	t.5.525, fa mehéká-dà ò kó deèda-má t.1.500 é n'yonti còku. Ò kó s̄áá ya kà fá yàa?

BAÀTAMÁ NÀMÒKA

Wédáma nàmòni

Wédáma yidó-dà héé:

x

1 x 1 = 1	2 x 1 = 2	3 x 1 = 3
1 x 2 = 2	2 x 2 = 4	3 x 2 = 6
1 x 3 = 3	2 x 3 = 6	3 x 3 = 9
1 x 4 = 4	2 x 4 = 8	3 x 4 = 12
1 x 5 = 5	2 x 5 = 10	3 x 5 = 15
1 x 6 = 6	2 x 6 = 12	3 x 6 = 18
1 x 7 = 7	2 x 7 = 14	3 x 7 = 21
1 x 8 = 8	2 x 8 = 16	3 x 8 = 24
1 x 9 = 9	2 x 9 = 18	3 x 9 = 27
1 x 10 = 10	2 x 10 = 20	3 x 10 = 30
4 x 1 = 4	5 x 1 = 5	6 x 1 = 6
4 x 2 = 8	5 x 2 = 10	6 x 2 = 12
4 x 3 = 12	5 x 3 = 15	6 x 3 = 18
4 x 4 = 16	5 x 4 = 20	6 x 4 = 24
4 x 5 = 20	5 x 5 = 25	6 x 5 = 30
4 x 6 = 24	5 x 6 = 30	6 x 6 = 36
4 x 7 = 28	5 x 7 = 35	6 x 7 = 42
4 x 8 = 32	5 x 8 = 40	6 x 8 = 48
4 x 9 = 36	5 x 9 = 45	6 x 9 = 54
4 x 10 = 40	5 x 10 = 50	6 x 10 = 60
7 x 1 = 7	8 x 1 = 8	9 x 1 = 9
7 x 2 = 14	8 x 2 = 16	9 x 2 = 18
7 x 3 = 21	8 x 3 = 24	9 x 3 = 27
7 x 4 = 28	8 x 4 = 32	9 x 4 = 36
7 x 5 = 35	8 x 5 = 40	9 x 5 = 45
7 x 6 = 42	8 x 6 = 48	9 x 6 = 54
7 x 7 = 49	8 x 7 = 56	9 x 7 = 63
7 x 8 = 56	8 x 8 = 64	9 x 8 = 72
7 x 9 = 63	8 x 9 = 72	9 x 9 = 81
7 x 10 = 70	8 x 10 = 80	9 x 10 = 90

Totáma nàmòni

Totáma yídó-dà héé:

:

1 : 1 = 1	2 : 2 = 1	3 : 3 = 1
2 : 1 = 2	4 : 2 = 2	6 : 3 = 2
3 : 1 = 3	6 : 2 = 3	9 : 3 = 3
4 : 1 = 4	8 : 2 = 4	12 : 3 = 4
5 : 1 = 5	10 : 2 = 5	15 : 3 = 5
6 : 1 = 6	12 : 2 = 6	18 : 3 = 6
7 : 1 = 7	14 : 2 = 7	21 : 3 = 7
8 : 1 = 8	16 : 2 = 8	24 : 3 = 8
9 : 1 = 9	18 : 2 = 9	27 : 3 = 9
10 : 1 = 10	20 : 2 = 10	30 : 3 = 10
4 : 4 = 1	5 : 5 = 1	6 : 6 = 1
8 : 4 = 2	10 : 5 = 2	12 : 6 = 2
12 : 4 = 3	15 : 5 = 3	18 : 6 = 3
16 : 4 = 4	20 : 5 = 4	24 : 6 = 4
20 : 4 = 5	25 : 5 = 5	30 : 6 = 5
24 : 4 = 6	30 : 5 = 6	36 : 6 = 6
28 : 4 = 7	35 : 5 = 7	42 : 6 = 7
32 : 4 = 8	40 : 5 = 8	48 : 6 = 8
36 : 4 = 9	45 : 5 = 9	54 : 6 = 9
40 : 4 = 10	50 : 5 = 10	60 : 6 = 10
7 : 7 = 1	8 : 8 = 1	9 : 9 = 1
14 : 7 = 2	16 : 8 = 2	18 : 9 = 2
21 : 7 = 3	24 : 8 = 3	27 : 9 = 3
28 : 7 = 4	32 : 8 = 4	36 : 9 = 4
35 : 7 = 5	40 : 8 = 5	45 : 9 = 5
42 : 7 = 6	48 : 8 = 6	54 : 9 = 6
49 : 7 = 7	56 : 8 = 7	63 : 9 = 7
56 : 7 = 8	64 : 8 = 8	72 : 9 = 8
63 : 7 = 9	72 : 8 = 9	81 : 9 = 9
70 : 7 = 10	80 : 8 = 10	90 : 9 = 10

Wédáma 10

10	x	1	=	10
10	x	2	=	20
10	x	3	=	30
10	x	4	=	40
10	x	5	=	50
10	x	6	=	60
10	x	7	=	70
10	x	8	=	80
10	x	9	=	90
10	x	10	=	100

Totáma 10

10	:	10	=	1
20	:	10	=	2
30	:	10	=	3
40	:	10	=	4
50	:	10	=	5
60	:	10	=	6
70	:	10	=	7
80	:	10	=	8
90	:	10	=	9
100	:	10	=	10

BAÀTAMÁ YEÈPÀKA NÀ NAÀTEÑNI

Beíma	Exercice
Beéma	Examen, text, évaluation
Mahàma	Problème
Pehàma còku	Résolution
Dentáma	Exercice d'application
Deñtamá	Révision, rappel
Wàçací wehimú	Valeur des chiffres, résultat
Wehimú wààfa	Nombre (par expl.:le nombre 1)
Tuehènamá	Addition
Yakàdamá	Soustraction
Wédáma	Multiplication
Totáma	Division
Sjùntáfa, dúnáfa	Retenue
Yudí meheká baàtamá	Calcul mental
Wékànafá	Multiplicateur
Pà wékàni-fa	Multiplicande
Yaàdafá, totáfa	Diviseur
Pà tookú-fa	Dividande

Ce livret de calcul a été réalisé par:
BUKIES Ursula, et WINRIKOU Esaïe
Projet de recherches linguistiques en langue nateni
de la Société Internationale de Linguistique (SIL)

Impression:

Centre d'édition de manuels d'alphabétisation, Parakou
Imprimerie Express, Parakou (couverture)
Financement: Projet Jura-Afrique, Tanguiéta

Remerciements:

- Avant d'élaborer nos livrets de calcul, nous avons consulté le livret de calcul réalisé en Avril 1992 par la Direction de l'Alphabétisation au Bénin. La «DA» nous a gentiment permis de faire une «adaptation libre» en trois tomes (dont le présent est le deuxième).

- Pour l'utilisation des exercices suivants, nous avons reçu l'aimable autorisation du Centre National d'Enseignement à Distance (CNED), 31051 Toulouse Cedex, France:

exercice 4, page 2

exercice 10 b., page 5

exercice 3, page 10

exercices 7 et 8, pages 13 et 14

exercice 13, page 17

exercices 1a, 2a, 3a, 4a, pages 20-23

exercice 2, page 24

exercice 3a et 4a, page 25

- Les dessins suivants sont utilisés avec la permission de: Karen van Otterlo (couverture), Luigi Joackino (page 51), Roel Ottow (page 51 bas)

© Toute reproduction, adaptation et traduction est interdite sans autorisation préalable des auteurs (à contacter la SIL au Bénin ou la Commission Nationale de Linguistique Nateni).

Dépôt Légal N° 6506 ; 1er trimestre 2013
Bibliothèque Nationale
ISBN : 978-99919-872-6-2